

Ko se je Klemen zazrl tja doli v laz, je videl kosce in grabljice. Na tisti tretjini laza, kjer se je še temačila senca, so kosci rezali in metali gosto, visoko in sočnato travo; po drugem lazju tja do studenca so dekleta obračala.

Klemen ni dobro vedel, kdo je vse tam spodaj, zakaj za to košnjo je že od nekdaj skrbel gozdar sam; le kosilo in južino so donšali iz Stranj.

Odločil se je in krenil po gozdni poti, da pogleda po lazju in po ljudeh. Ko je prišel na rob laza, kjer ga še ni nihče videl, je spoznal nekaj ljudi. Gozdarja je našel v senci blizu voza; ob njem je bila naslonjena puška. Med kosci je zapazil tudi Cvenka, nekaj fantov in deklet je bilo iz Stranj, drugi iz sosednjih vasi. Bilo jih je toliko, da je bil cel laz poln in živ. Dekleta so pela z visokimi glasovi, vmes je šumel plaz in zveneale so kose. Vse je šlo kakor val okrog laza, se vračalo v sredino, kakor bi iskalo izhoda, in se nato porazgubljalo po celem gozdu in tja pod solnce:

Troštale me bodo drobne ptičke,
troštale me bodo drobne ptičke,
troštale me bodo drobne ptičke,
ko boš ti na rajžo šel — —

(Dalje.)

Manca Komanova:

Na Gorenjskem je lušno.

(Dalje.)

Četudi smo pasli vsak na svojem svetu, vendar, ker so stali pašniki tik drug ob drugem, smo bili pastirji vedno lahko skupaj. Seveda je moral zdajpazdaj eden ali drugi skočiti pogledat, če je živina v redu in če se ni morda kaka neposlušnica splazila na onkraj meje.

Na splošno smo bili med seboj prijatelji. Primerilo se je pa tudi, da smo se za kako malenkost pošteno prelasali in obunkali. A na to smo seveda hitro pozabili.

Igrali smo vsakovrstne igre. Šli smo se »slepe miši«, »mance«, »čebele«, »ravbarje«, »bučne ruvati«, »svinjko biti« itd. Imeli smo tudi »šolo«. V ta namen nam je dobro služil neki od strele razklan in votel hrast, v katerem smo shranjevali knjige med vso pastirsko sezono.

Čevljev nismo trpeli na svojih nogah. Ker je pozno v jeseni večkrat padla mrzla slana, nas je zeblo, da smo kar noge povzdigovali.

No, pa smo si znali hitro pomagati. Nabrali smo suhih vej, napravili ogenj, ter smo sedaj eno, sedaj zopet drugo nogo držali nad plamenom.

Kadar smo nameravali zakuriti, tedaj smo se že prej preskrbeli s krompirjem in koruznimi storži. Oboje smo potem pekli na ognju in navadno na pol surovo pojedli. Zelo radi smo tudi zvijali suho listje in kadili »cigare«. Od tega kajenja nas je včasih tako jezik pekел, da smo ga kar moleli iz ust, toda, kaj smo se brigali za to! Bili smo srečni, veseli in popolnoma zadovoljni.

V okolici Bohinja, Bleda, pod triglavskimi hribi in drugih goratih krajih naše ožje domovine imajo pastirstvo urejeno zopet na svoj način. Tam pasejo visoko gori po planinah, ki so oddaljene po več ur od vasi, zato ni misliti, da bi črede slednji dan prehodile tako daljo. Pač pa odženo živino na planine zgodaj spomladi in ostanejo gori prav do pozne jeseni. Ej, to vam je imeniten dogodek, ko se odpravljajo v planine. Pastirji so vsi okrašeni s cvetjem in prav tako tudi ovce ali krave vodnice, ki imajo poleg cvetja obešene na vratu železne zvonce. S čredo vred gredo v planine tudi dekleta, takozvane »planšarice«, nesoč s seboj razno posodo za kuho in molžo. Domačini jih med vriskom in petjem spremijo po celo uro daleč in vmes poje tudi harmonika.

Na planinah se živina počuti kakor doma. Čez dan pridno muli travo in pije iz studenca, zvečer pa se vleže kjersibodi, mirno prežvekuje in se počuti sploh tako dobro kakor v hlevu.

Za pastirje in planšarice so narejene lesene lopice, opremljene s skromnimi posteljami, priprostim ognjiščem in najpotrebnejšo kuhinjsko posodo. Dočim morajo pastirji paziti na živino, imajo planšarice opraviti s kuho, molžejo krave in ovce, pripravljajo maslo in sir ter te pridelke od časa do časa pošiljajo v dolino, kjer jih kmetje znajo potem zelo dobro spraviti v denar. Zlasti na dobrem glasu je bohinjski sir, ki ga razpošiljajo na vse strani. Mnogo se ga dovaža tudi v Ljubljano.

Ob nedeljah posetijo »planince« domačini ter jim prinašajo moke, zabele in kar je treba za vsakdanjo hrano. Tedaj se zopet oglasi harmonika in prične se ples, petje in vrisk, da odmeva od gore do gore. To traja po ves dan. Šele pozno ponoči se odpravijo »dolinci« zopet domov.

Pašnja na planinah traja do jeseni in sicer do sv. Mihela. Prihod domov je prav tako slovesen kakor odhod na planine.

Da, lepo je na planinah, kjer vsaj za kratek čas pozabiš na vse tuge in skrbi. Gori je tvoja božja narava, tvoje je ljubo solnce, tvoj je ves planinski svet in cvet. In kdor je snival svoje mlade dni v naročju naših planin, ta pač razume pesnika, ki kliče:

»Le imejte krasne svoje
vi doline in vrte!
Dajte mi planine moje,
dajte moje mi gore!«

Preja. Pred kakimi sto leti in še preje se je vsa gorenjska stran prav doli do Ljubljane ukvarjala s prejo. Lepo je bilo gledati takole junija ogromne njive višnjevo cvetočega lanu, ki je kakor morje valoval v vetru. Pozimi pa so po vseh hišah brneli kolovrati pozno v noč. Da bi si bila Gorenjska nabavljala kako drugo perilo nego platno, ki se pridelala doma, na to ni bilo misliti. Saj pravi pesem:

»Poštena je predica
in stara ta pravljica,
da tisto dekle kaj velja,
ki obleko vso domačo ima.«

Od lanenega zrna, ki ga vseješ, pa do tedaj, da ti izroči tkalec izgotovljeno platno, je dolga pot in ti da dosti opravila. To je menda vzrok, da se je zadnje čase v nekaterih krajih setev lanu precej opustila. Poleg tega je imel kmet glede perila vedno več tujih, če tudi dražjih in slabejših izdelkov na razpolago in je začel setev lanu vedno bolj opuščati ter se ukvarjati z drugimi pridelki, ki povzročajo manj opravila. To velja zlasti za kraje, ki se nahajajo v bližini Ljubljane.

Zemlja za lan se navadno pripravi na strnišču črne detelje, katero se v jeseni podorje. Spomladi se brazde dobro prekopljejo, da je zemlja zrahljana. Na tako pripravljeno zemljo se poseje lan v začetku maja (o. sv. Fil. in Jakobu). Pozneje se njiva enkrat, ali po potrebi tudi dvakrat opleve. V drugi polovici meseca junija dobi lan lepe višnjeve cvetove in vsa njiva je — kakor že gori omenjeno — podobna morju. Pripoveduje se o Ribničanu, ki bi bil silno rad znal plavati. Neki hudomušnež, ki je uvidel, da je v Ribničanovi glavi vse bolj »na kratko«, mu je svetoval, naj se gre te umetnosti učiti v morje.

»Pa kakšno morje, kakšno pa je vendar?« vprašuje radovedni Ribničan.

»Morje je velika višnjeva planjava«, ga poučuje navihaneč, »in če prideš do te planjave, skoči vanjo in brcaj na vse strani! Kmalu boš znal plavati«.

Ribničan vzame popotni les v roke in hajdi iskat morje. V par dneh pride do njive s cvetočim lanom. In ker ni niti morja, niti lanu še nikoli videl, je bil zatrdno prepričan, da stoji pred morjem. Brez pomisleka se zavalil na njivo in začne prav pridno z vsemi štirimi opletati po cvetočem lanu. Nedaleč od ondi pa je oral gospodar in

videč ta nenavaden prizor na svoji njivi, je bil na mah pri Ribničanu in mu z bičem temeljito dokazal, da njegov lan ni prikladen za plavalno šolo.

Ko postanejo semenske glavice sivkaste, je znamenje, da je lan zrel. To je navadno v drugi polovici julija (o sv. Jakobu). Tedaj se poruje, poveže v pripravne snope in izvozi na skedenj, kjer se prične »refljati« na zato pripravljenih grabljah, katerim pravimo »gradaše«. Reflanje ima namen, glavice, to je seme, ločiti od slame. To delo je precej naporno in ga navadno opravljajo možaki. Glavice se potem suše na »dirah« (lesena sušilna naprava), ter se morajo večkrat premešati, ker zelo rade plesnijo. Suhe se omlatijo, da se dobi iz njih laneno seme, iz katerega se preša laneno olje. Prešanje (gošča) pa se pod imenom »lanene tropine« porabi kot tečno krmilo za živino.

Slamo razgrnejo po travniku ter jo puste tam kake tri tedne, tako da jo že trava prerašča. Razgrnjeno slamo mora dež vsaj trikrat premočiti. Potem pridejo ženske in slamo, ali pravzaprav lan, pobirajo (lan vzdigujejo). Moški pa hodijo za njimi in ga povezujejo v zelo velike snope ali otepe. Vse to se mora vršiti ob solncu, ko je lan popolnoma suh. Otepe izvozijo na kak suh prostor, kjer ostanejo do časa, da prično »treti«.

Trenje lanu se prične po ajdovi žetvi, ko je več časa na razpolago. Za terišče je nalašč za to pripravljen prostor, ki je opremljen s sušilnico. V sušilnici je namreč postavljena posebna peč za sušenje lanu. Moški skrbijo, da se lan sproti dobro suši, ženske ga pa tarejo z velikimi škarjami, podobnimi slamorezni kosi.

Terišča so navadno postavljena izven stanovališč, ker je nevarnost, da se pri kurjavi zanese kaka iskra med suho slamo in lahko nastane ogenj. Pripetilo se je že marsikomu, da mu je vsled premale pažnje zgorel ves lan in je ogenj prešel celo na gopodarsko poslopje.

Terice običajno niso domače, nego najete ženske. Treti prično v zgodnjih jutranjih urah, včasih celo o polnoči in končajo tudi pozno zvečer. Ker je delo naporno in imajo poleg tega tudi zelo malo spanja, jim je seveda treba nekoliko boljše postrežbe, da ne omagajo. Pa saj to gospodinje prav rade oskrbe, zlasti še, ako je pridelek lanu bogat in je upati lepih denarcev.

Za terice se peče vedno boljši soržični kruh (pol pšenice, pol rži). Tudi ostala hrana je boljša in obilnejša. Ob koncu trenja pride cvrtje na mizo. O tem je vedel še Valentin Vodnik, ki je zapel:

»Terice pogače,
potico jedo,
lanovi Slovencem
čekine neso«.

In ker je bil očak Vodnik prepričan, da je bil za tisto dobo lan najboljši pridelek našemu kmetu, je pripomnil šegavo:

»Bolj ko bo pridna
po zimi predica,
dalj' bo rožljala
pod palcem petica«.

Ker so terice večinoma zdrave, močne in krepke ženske in ker je, kakor sem že prej omenila, njihovo delo precej naporno, je razumljivo, da imajo tudi večjo slast do jedi. Med poredneži, ki jih tudi pri nas ne manjka, je že od nekdaj udomačen izrek, ki pravi, da terica ni nikoli sita. O tem sta se v Zavrhu nekoč prepirala soseda Mik in Matjaž. Prišlo je do stave, in sicer za en stari bokal vina. Ako bo Mik, ki je trdil, da se terica da nasititi, to tudi dejansko dokazal, potem Matjaž plača stavo. V nasprotnem slučaju naj pa plača Mik.

Poskusila sta takoj naslednji dan. Mikova žena je imela od moža nalog, nakuhati tericam še enkrat toliko kakor navadno, torej ni zlomek, da bi ne imele dovolj.

Terice so z veliko slastjo hrustale božje dari in ko je bil obed končan, jih vpraša Mik

»No ženske, ali ste site?«

»Seveda smo«, odgovore terice vse vprek in se vsujejo iz hiše. Srečni Mik je že hotel skočiti do Matjaža, toda ta je že stal na njegovem vrtu pod neko slivo, ki se je kar šibila zrelega sadja.

Ko so stopale terice mimo, je navihani Matjaž potresel slivo tako močno, da se je zrelo sadje kar vsulo na zemljo. Ženske, videč toliko vabljive dobrote na tleh, so se pričele sklanjati in vsaka je pobrala par komadov.

»Ha, ha«, se je zakrohotal Matjaž na vse grlo in klical iz hiše stopivšemu Miku:

»Glej, sosed, če bi bil ti terice popolnoma nasitil, gotovo ne bi sedaj pobirale sliv«.

Miku res ni kazalo drugega nego plačati bokal vina, katerega je popil skupno s prebrisanim sosedom.

Dnevne plače je imela terica nekdaj pet krajcerjev in en funt prediva. Dandanes je ta plača v toliko preurejena, da odgovarja sedanjim razmeram.

Ko je trenje gotovo, se začne predivo »zmikati« na zato pripravljenih grabljicah, ki so narejene iz deske, v kateri so nabiti žebliji tako, da špice molijo kvišku. Predivo se prime trdo v roke in se drgne po teh špicah. Kar ostane v roki, to je daljše predivo, se devlje posebej in se imenuje pražnje predivo. Kar pa izpulijo grablje — to

so krajši konci — je pa hodnično predivo. Iz praznjega prediva se izdeluje finejše, iz hodničnega pa bolj grobo platno.

Sedaj pa pridejo na vrsto kolovrati, ki pod rokami spretnih predic pretvarjajo povesima v »štrene«.

Preja traja skozi vse zimske večere. To vam je živahno vrvenje, ako brnijo trije ali štirje kolovrati svojo enakomerno pesem, vmes pa brbljajo, ali celo zapoje vesele predice. K predicam hodijo kaj radi vasovat domači fantje, ki le še povečajo veselo razpoloženje. Seveda se vse to vrši pod nadzorstvom očeta ali deda, ki sedi na zapečku, puha iz vivčka, pripoveduje svoje izkušnje in na splošno željo pove tudi kako pravljico, zlasti tako o »strahovih«.

Za razsvetljava so imele predice včasih slabo brleče leščerbe ali trske. Hvala Bogu, da imajo sedaj povsod nabavljene petrolejke, ki se sicer ne morejo primerjati z električno lučjo, vendar so dosti boljše od trsk in leščerb.

Na kvatrne večere kolovrati počivajo, ker takrat prede »Torka«. Kaj pa je to »Torka«? No, to je našim predicam neke posebne vrste strah, s katerim se ni šaliti, ako se hoče odnesti zdrava koža. Vse kvatrne večere ima »Torka« izgovorjene zase in gorje predici, ki bi bila toli predrzna, da bi se na kvatrni večer upala sestiti za kolovrat ali na kak drug način motiti oblastno »Torko«.

V Gorjah pri Bledu je služil hlapec, ki je bil tako pogumen da je sklenil »Torki« malo ponagajati.

Neko kvatarno soboto zvečer je sedel h kolovratu in ker je znal za silo presti, je pognal kolovrat. Ko tako prede eno uro, naenkrat začuti, da se mu zmajo tla pod nogami. Hlapcu, če tudi je bil korenjak, je začela vstajati kurja polt po vsem telesu in kakor bi trenil, je skočil na zapeček ter se odel čez glavo. V tem so že zaškripala vrata in začule so se težke stopinje po hiši. Takoj nato pa je zadrdral kolovrat in brnel neprestano več ur. Hlapec si izpočetka niti dihniti ni upal. Šele proti jutru se toliko opogumi, da se skloni kvišku in ozre po hiši. Od groze se mu ježe lasje. Za kolovratom sedi ogromna ženska in vrti kolovrat s tako naglico, da srše iskre na vse strani in razsvetljujejo hišo, kakor bi gorela najbolj svetla luč. Hlapec urno skoči pod odejo, toda pri tem po nesreči, ali pa po nerodnosti buti z glavo tako močno ob ogel ob peči, da se začuje udarec po vsej hiši. To je bilo zanj usodno. Ženska — ki je bila seveda »Torka« — postane pozorna in na mah ustavi kolovrat. Ubogi hlapec si je bil v svesti, da je napočila njegova zadnja ura, zlasti še, ko je takoj nato začutil na sebi velike in močne roke, ki so pričele s silno naglico trgati obleko raz njega. Revež je že začel glasno moliti kesanje nad svojimi grehi, toda v tem hipu zazvoni pri bližnji cerkvi jutranjico in na mah je

vse izginilo. Ko bi bila »Torka« opozorjena na hlapca le par trenutkov prej, raztrgala bi ga bila na drobne kosce.

Še vse hujše se je godilo neki posestnici iz Begunj. Imela je namreč posebno veliko prediva in če tudi je bil kvatrni večer, je pozvala predice k preji. Predice so ji ugovarjale, češ: nocoj nismo varne pred »Torko«. Toda gospodinja je dejala ošabno:

»To je neumnost. Meni ni »Torka« prav nič mar. Vso odgovornost prevzamem nase. Le nič se ne bojte in pridno predite. Jaz vam bom pa zato, ker ste poslušne, postregla s pečeno gosko.«

Predice so se pokrižale ter sedle k delu. Gospodinja je ostala mož - beseda. Zaklala je gosko ter šla z njo v kuhinjo.

Minila je ena, nato dve ali celo tri ure, toda goske ni bilo od nikoder. Predice so postale lačne in nestrpne. Ena izmed njih odpre hišna vrata in zakliče v kuhinjo:

»Mati, dajte že no, gosko na mizo!«

Nato se začuje neki čuden, votel glas:

»Počakajte, da še glavo oskubim!«

Kmalu nato se vrata na stežaj odpro in med prestrašene predice prileti — ne pečena gos — nego odrezana in popolnoma oskubljena glava nesrečne gospodinje, ki se je drznila šaliti s »Torko«. Predice so v smrtnem strahu zbežale na vse strani in od tedaj se na kvatrni večer ni sploh nihče več upal dotakniti kolovrata.

Na spomlad, ko je preja v kraju, se štrene dobro preperejo v žehti, nakar se na palicah nataknjene razgrnejo po travi, kjer se »štrene belijo«. Ako je solnce močno, jih je treba trikrat na dan poškopiti z vodo. To beljenje traja približno tri dni. Nato pridejo zopet v žehto in ko so nanovo dobro oprane, zopet na solnce, ker potem šele postanejo zadosti bele. Zatem se štrene zvijejo na klobčiče, katere dobi tkalec, ki jih najpreje osnuje na »remo« in potem na »statvah« izdelava (iztké) domače gorenjsko platno, ki v kljub tujim novotarijam še vedno daleč slovi in še dandanes največ velja.

(Dalje prih.)

Resolucija.

Zbrani na izrednem občnem zboru Zveze društev kmetskih fantov in deklet dne 25. septembra 1927 v Ljubljani, postavljajo slovenski kmetijski fantje in dekleta sebi in svojemu društvenemu delovanju sledeče smernice:

1. Smernice izobraževalnega dela.

Slovenska kmečka mladina predvsem ugotavlja, da je neopravičeno podcenjevanje njenih duševnih sposobnosti in očitiranje, češ da